

## L D S B I U L E T E N I S Nr. 2

1949 metų rugsėjo mėnuo

Leidžia LDŠ Centro Valdyba

Visuotinas Amerikos Lietuvių Kongresas

Š. m. lapkričio 4-6 d. Amerikos Lietuvių Taryba (ALT) šaukia visuotinį Amerikos lietuvių kongresą New Yorke. Kongreso darbotvarkė bus įvairi ir įspūdinga. Programa buvo svarstoma ALT Vykdomojo Komiteto pasitarime su rytinių valstybių veikėjais ir kongreso rengimo komisijos nariais. Ji dar bus papildyta, atsižvelgiant į kolonijų pagedavimus.

Kongresas šaukiamas mūsų tautos didžiosios nelaimės metu ir atžmes du momentu: Lietuvių Tautos Kova už savo nepriklausomo valstybingumo ir žmogaus teisių atstatymą, ir amerikiečių Protastą prieš Lietuvių Tautos naikinimą, prievartavinimą ir niekinimą. Kongreso darbotvarkė grindžiama tais dviem pagrindiniais siekiniais. Trečias momentas yra - Lietuvių ugdymas ir išlaikymas Amerikoje. Numatoma pakviesti Valstybės Departamento atsakingą pareigūną ir JAV Kongreso užsienio reikalų komisijos atstovus nušviesti Jungtinių Amerikos Valstybių užsienio politiką, ypatingai kiek tai liečia vidurio ir rytų Europą.

ALT Vykdomasis Komitetas, bendradarbiaudamas su Vyriausioju Lietuvos Išlaisvinimo Komitetu (VLIKu), parinks pranešėją, kuris referu apie Lietuvių Tautos Kova ir Lietuvos Ateitį.

Ryšį su kongreso šaukimu lietuvių socialdemokratų partijos JAV organas "Naujienos" (nr 203 iš 29/8-49) rašo:

- Tai jau bus trečiasis, Lietuvai netekus laisvės, panašus Amerikos lietuvių išeivijos atstovų suvažiavimas. Dar tebesiaučiant II-jam pasauliniam karui, 1943 m. buvo sušaukta Pittsburgh, Pa., Amerikos Lietuvių Konferencija. Tuomet buvo kviečiami visi lietuviai prisidėti prie šio krašto (JAV) pastangų būti nugalėtoju karo lauke. Pasibaigus karui ir pasiekus pergalę, 1945 m. buvo susirinkę Amerikos lietuvių atstovai į Chicagą, kamė įvyko Lietuvių Kongresas. Tuomet dar buvo tikimasi, kad netrukus po karo, kaip paprastai, bus sušaukta taikos konferencija, kuriai buvo reikalingas tinkamas pasiruošimas. Tuomet jau buvo pareikštas aiškus reikalavimas grąžinti Lietuvai laisvę ir nepriklausomybę.

Praėjo štai ketveri metai po karo pabaigos ir po Chicagos Lietuvių Kongreso, bet galutinės taikos ir laisvės pasaulyje nematyti. Taikos konferencija nebuvo ligi šiol sušaukta ir vargu ar kada ji bėga susirinkti.

Kas gi atsitiko? Pasirodė, kad vienas iš buvusių sąjungininkų, kuriam karo metu tiek daug buvo suteikta visokeriopos pagalbos, kuri Jaltos konferencijos metu buvo pareikšta tiek daug pasitikėjimo ir nuolaidų, siekia tokių pat imperialistinių tikslų, kaip nugalėtas priešas - nacių Vokietija. Pasiūko, kad Sov. Rusija ne tik kad nalinkusi užleisti jos dar prieš karą užgrobtų ir karo metu įsigytų žemių, bet dar tyko įvairiais būdais ir daugiau tų žemių pagrobti ir ten savo santvarką, lydiną priepauidų ir skurdą, gyventojams primesti. Ar gali būti bet kuri padori kalba su tokiu partneriu? Žinoma, kad ne.

Palyginti su 1945 metais, Lietuvos padėtis daugeliu atžvilgių pagerėjo. Tuomet dar buvo abejojama, ar kartais Lietuva trijų didžiųjų nėra atiduota sovietams, kaip kad ir kiti kraštai. Dabar jau ši abejonė atkrita. Žinoma visi, kad Lietuva JAV ir kitų demokratinių kraštų tebėra pripažįstama, kaip formaliai laisva ir nepriklausoma valstybė, kuri tik faktiškai yra Sovietų Sąjungos okupuota. Be to, reikia pažymėti tą didelę atmainą demokratinių valstybių vyriausybių ir visuomenių nusistatymą sovietinio bolševizmo atžvilgiu. Jeigu anksčiau net nevalia buvo prasitarti, kad Sov. Sąjunga yra šių kraštų priešas tai dabar jau visi pažino tą gresnę, kurią bolševizmas neša demokratinių kraštų tautų laisvei ir gerovei. Bolševizmas virto pasauline problema, o kartu su tuo ir paverčtas Lietuvos reikalas atsидure šioje plotnėje. Viena tik apgailetina, kad ši viešosios nuomonės transformacija vyksta labai lėnai, ir kad dėl šio demokratinių kraštų politikos pasyvumo ir gaisrinių Sovietų okupuoties kraštams gali tekti apnokėti savo gyvybę. Čia ir yra šiuo metu didžiausias blogumas.



Todel tai susirinkę į Visuotinį Amerikos Lietuvių Kongresą, kuriame pirmą kartą dalyvauja visos lietuvių politinės srovės, lietuvių organizacijų atstovai turės vieningu ir galingu balsu dar kartą pareiškti pasauliui, kad jau gana Rytų diktatoriui savivaliauti ir milijonai naikinti nekaltus žmones jo užgrobtose žemėse. Šis Kongresas turės būti įspūdinga demonstracija prieš lietuvių tautos žudikus. Jis turės pareikšti JAV vyriausybei ir Jungtinių Tautų Organizacijaiintis grėžti ir skubių žygių priversti Staliną pasitraukti su savo kariuomene ir policija iš Lietuvos žemių. Esame tikri, kad šiuos mūsų teisingus reikalavimus parems ir visų kitų Sovietų pavergtų kraštų išeiviai. Su šiuo vieningu dideles Amerikos visuomenės dalies nusistatymu negalės nesiskaityti ir šio krašto vyriausybė.

Taigi, šis Vis. Amerikos Lietuvių Kongresas yra labai svarbus įvykis. Jo pasisekinas priklausys nuo mūsų pačių. Laikąs jau dabar pradėti visu spartumu jam ruoštis: propaguoti jį tarp vietos lietuvių paskleisti šiuo reikalu ALT išleistus atsisaukinus, skatinti organizacijas pasiūsti kuo daugiausia atstovų, paskirti aukų tolimesniam Lietuvos laisvinimo darbui renti, ir pan.

Bukime visi šio Kongreso talkininkais. To reikalauja žustą mūsų tėvai ir broliai Lietuvoje, to reikalauja ir mūsų, kaip šio demokratinio krašto piliečių, pasiryžimas ginti tautų laisvę ir gerovę.

---:--

### Darbai sulauksime palaikymo

"Amerikos Lietuvyje" (nr 35 iš 27/9-49) Bal. Brazdžionis rašo:

- Džiugu darosi širdy, kai iš spaudos puslapių pasidarai išvada, kad trečtiniai ir senoji išeivija su savo atžalom liejasi bendram darbui, bendron idejon. Matonai visiems lygiai rupi Tėvynės laisvinimas ir reprezentacija. Rupi tikejimo palaikymas, tautiško išsaugojimas Nors yra gal kai kur keletas juodų dėmelių, bet reikia tikėtis, kad bendras darbas ir idejos jas išblaškys. Mes visi greičiau natome, kad kiti daro, tuo tarpu mažiau - kas aplink yra. Juk tautoje yra visoki įsitikinimų, pažiūrų, tikejimo, įvairaus charakterio ir būdo. Todėl, geriau mažiau savikritikos. Ji galima savo vietoj ir laiku, bet ne kasdieninėje tenoje.

Nenorečiau čia nei nokinti, nei išakineti, bet nielai prašyti visų savo brolių ir sesių išvildinti kelias pastabas. Jos nėra taip komplikuotos.

1/ Tikejimo kely. Juk gerai žinome, kad kiekvienas žmogus yra artinas kitan. Gyvendami ar išikurdami mes nežiurime, kas yra mūsų kaimynai, su kuriais kasdien susitinkame, pasigelbstime, bendraujame. Nežiurime nei kokios jis religijos, ar įsitikinimų, bet tik geros širdies, užjaučias, susipratus, kulturingas. Jei pasirenkame draugus ar susigiminiuojame, tai visos kliūtys lieka nublokštos. Bet gaila, kad tais esti savųjų tarpe nesusipratimo dėl tikejimo, pasirinktos religijos. Juk mus riša tautiškas, bendri darbai, tai įsitikinimų atžvilgiu neturėtų būti skirstymosi. Ką gi pagaliau turi būti kaltas žmogus, jei jis nekrikštytas toj pačioj bažnyčioj. Tenka pasakyti, kad mes turime sugyventi lygiai solidariai su visais, nežiurint, ar artinas žmogus yra izraelitas, katalikas, liuteronas, musulmonas ar kitoks. Kiekvienas religijos kultas turi savo įstatymus, todėl jis yra vieno Visągalio suredytas nuo pasaulio pradžios iki šiai dienai. Tad, broli ir sesė, bukime taktiški, solidarus ir ženkinė šioj žemės kelionėje tikroję artimo meilės ir jo gerbimo dvasioje.

2/ Organizacinis judėjimas. Kaip yra gera, kad lietuviai nepabirsta, neišsiskirsto, o buriasi organizacijose. Tai tvirčiausias ramsis; per kurį yra palaikomas tautiškas ir pastangos užsimoties darbas įvykdyti. Kiekviena organizacija turi savo tikslus, idealus, įstatymus. Kiekviena nori būti pajėgesnė, skaitlingesnė, darbštesnė, parodyti savo veiksmingumą viešumoje savo tautos atžvilgiu. Tai be to puikus ginklas ir kiekviena iš jų yra reikšminga, ypač mūsų Tėvynės šiose niukiose valandose. Kad iš mūsų Tėvynės išsineštos organizacijos išeivijoje aukty, stipretų ir ilgai gyvuotų, reikia rasti kelius ir būdus jas įstatyti rintaais pagrindais į gyvenimą. Nežiurek ir iš aukšto vieną kitą, nes visi esame lygūs ir jokios organizacijai neturi teisės pažeisti žmogaus valios. Organizacijų yra pareiga gelbėti kiekvieną tautietį iš blogo kelio. Ir ne prievarta, bet faktais maloniais išaiškinimais, panokinimais. Kiekvienas lietuvis yra Tėvynei brangus, jei jis jos neatsižada.



Visi mūsų darbai ir rintis kulturingas gyvenimas atneš džiaugsmo ir palaimos. Šiluma, meilė ir dvasinė stiprybė tede ga solidarumu muryse. Visi supraskime vienas kitą ir žonkime bočių išmintais keliais.

### Lietuve motina neprivalo pavargti

Dr. Marija Žilinskiene apie lietuves uždavinius emigracijoje

"Vienybės" bendradarbiu S. Markeliunaite rašo (V. nr 32 iš 12/8-49): - Lietuvių išlaikymo klausimu rintai susirupinusią randu čia (emigracijoje) ir vieną mūsų žymiausių moterų veikėjų - dr. Mariją Žilinskiene, kuri, nors ir fizinį darbą dirbdama, niekada nepavargsta ir nesustoja tikties savo asmeniškais šeimos reikalais. Ji šiuo metu Clevelande priklauso trentinių valdybos švietimo sekcijai, kuri kaip tik iškole ir susirupino lietuvių išlaikymu ir stiprinimu. Dr. M. Žilinskiene trentyje buvo Pabaltijo Moterų Prezidiumo pirmininke ir keletą lietuvių moterų didžiausią rūpestį ir uždavinį - išlaikyti savo šios šeimos lietuviškumą. Todel nam buvo malonu išgirsti jos nuomonę ir šiuo metu, kai daugel mūsų tautiečių organizuotai atvyksta ir įsi kuria Amerikoje.

- Lietuvių išlaikymas muryse yra tas pats svarbiausias dalykas, kuris mums garantuos mūsų griziną į išlaisvintą tėvynę. Trentyje (Vokietijoje) turajome lietuviškas mokyklas, kurios šalia šeimos palaikė lietuviškumą. Gi čia (emigracijoje) viskas pagrindinai pasikeitė. Mes neturime institucijos, kuri palaikytų mūsų vaikų lietuviybę. Mūsų vaikai, susitikdami gyvenime su kitataučių vaikais, labai greitai persiima visokiomis svetingybėmis, o ypač mūsų jaunesnieji po poros menesių pradeda nelietuviškai galvoti. Žinoma, mums yra svarbu, kad mūsų vaikai galėtų lankyti mokyklas ir greitai pramoktų krašto kalbos. Tai įvyks per mokyklas. Tačiau mokykla neduos mūsų vaikams lietuvių. Lietuviybę reikia praktiškai pergventi. Todel lietuviška šeima ir yra tas židinys, kuriame turi nuolatos rusenti lietuviškumo ugnelė, lietuvių motinos kurstoma. Pirmojo pasaulinio karo metu vokiečiai buvo išleide knygelę savo kareiviams apie Lietuvą. Toje knygeleje buvo toks sakiny: "Nuostabu, kad lietuviai, gyvenant abipus didžiojo vieškelio, kur rytai su vakarais nuolatos gruniasi, ir kur jie buvo voikiari svatinių itokų, lyg suloje budami, išlaikė savo savitą kultūrą su senais papročiais." Toliau minima, kad nepaprastai vaidmeni čia suvaldinusi lietuvių moteris. Aš manau, kad ir svitinoje šalyje lietuvių moteris galės surasti tam būdų ir galimybių. Tik svarbu, kad lietuvių moteris, nors ir sunkiai dirbdama ir pelnydamas brangų pragyvenimo skatiką, nebūtų priblokšta laikiniais nepasisekiniais. Man kaip moteriai itin rupi ta namine auklėjimoji moters veikla. Mokyklos nei lietuviškos galvosios, nei lietuvių mums nepalaikys ir nepuosiels. Kitas reikalas yra, kai vaikas dainuos lietuvišką dainelę ar deklamuos lietuvišką eileraštį. Taigi, organizuokime vaikų valandeles, būkime juos kuo dažniausiai, duodami progos jiems dilyvauti ir gyventi lietuviškoje nuotaikoje. Mano sužavėjo senos vietinės lietuvių, gyvenančių Clevelande Staupo vedamajame chore. Jos, jau daugumoje žilagalves, nepaprastai atsidejusios lanko choro pamokas, dainuoja lietuviškas dainas. Jos taip pat sunkiai dirba fabrikuose ir kitur, ir suranda laiko šiai lietuviškai veiklai palaikyti. Iškilose ar pobuviuose jos atsineša ir lietuviško surio ir kitų lietuviškų tradicinių valių. O jų darželiuose daug kur auga ir rutų krumeliai, tai ir jų namo numerio nežinodamas atspesi, kad čia lietuvių gyvena. Visa tai uždega žmogų prasimušti savo mintimis aukščiau fabriko patalpų ir pagalvoti apie tai, kas yra mūsų tiesioginis uždavinys, prieš kuri mus pastatė mūsų tautos laisvės reikalas ir už kuri mes, moterys, labiausiai esame atsakingos - baigė dr. M. Žilinskiene.

### Lietuvių Pareigos

Miuncheno Lietuvių Moterų Komitetas skelbia 12 taisyklių, kurių turety išipareigoti lietuvių moteris:



1. Visos Tavo maldos, visos Tavo jėgos, pastangos ir aukos tebunie Tavo Tėvynės labui.
  2. Nepamiršk, kad Tavo tėvų žeme bus laisva ir nepriklausoma. Tili lietuviai turi į ją šventą paveldėjimo teisę.
  3. Gerbk savo senelių papročius ir tikybą. Auklek savo vaikus religinėje ir tautinėje dvasioje. Renk savo Bažnyčią trentyje ir buk jos nare.
  4. Vartok šeimoje lietuvių kalbą ir išiebk savo vaikų sielose meilę jai.
  5. Didžiukis, kad esi lietuvis. Tebunie Tavo namų židiny s lietuvių tvirtovė ir svetur. Iš Tavo lapų Tavo vaikai tepažįsta savo protėvių kraštą, jo garbingą istoriją, geografiją ir teismoksta karštai visą tai panilti.
  6. Lietuvių dainos, lietuvių pasakos, tautiški rankdarbiai bei pročiai padės Tau išsaugoti gyvą lietuviškumą Tavo vaikuose.
  7. Skaityk ir renk lietuvišką spaudą. Knygnešių dvasią ir lietuviškos knygos meilę skiepyk vaikų širdyse.
  8. Atrink, kad tik Lietuvių Bendruomenė gali Tave nuoširdžiai užjausti ir padėti Tau nelaimės valandoje. Todėl visur junkis prie jos.
  9. Atmink, kad Tu Lietuvių Bendruomenei reikalinga išlyginti nesutarinams, švelninti barniams ir puoseleti vienybę Bendruomenės nari tarpe.
  10. Tikek lietuvių geriams, pavyzdžiams darbus. Skubek skolbt visa gera ir daug kartų bergalvok, pareiksdama ką blogo.
  11. Buk nare Lietuvių Moterų Sąjungų trentyje, kurios padės ir patars atlikti Tau lietuvių, moters bei motinos pareigas.
  12. Grižtant Tėvynon, gražink Jai savo vaikus tautiškai susipratčiusius ir naudingus Lietuvos atkaurimui.
- ("Vienybė" nr 34 iš 26/8 - 49)

-:-:-

#### Amerikos Lietuvių Tarybos (ALT) Memorandumas

New York (LAIG) - ALT pirmininkas ir sekretorius rugpiučio 12 d. įteikė JAV vyriausybei reikšmingą memorandumą, adresuotą Valstybės Sekretoriui Dean Acheson, kurio tekstualinį vertimą čia patiekiamo:

"Vakarų Europą ir Jungtinės Valstybės pasiekia aliarmuojančios žinios apie planingą ir sistemingą naikinimą etniškų tautų, kurios Vakarų Europą skaudžių politikos klaidų pasekoje pateko rusų okupacijon. Gaunasi aiški išvada, kad lietuviai, kurie proporcingai bene daugiausia priešinasį sovietiniais priešpaulai tiek tėvynėje, tiek ir trentyje Sibire, yra rusiškojo okupanto beatodairiškai naikinami.

Ligi šiol, nežiūrint okupanto nuolatinių pasigyrimų, daromų nuo 1949 m. sausio menesio, kad "lietuvių buržuaziniui nacionalistinis po grindis yra likviduotas", rusai įvykdė septynias stambesnes genocido "operacijas" Lietuvoje, neskaitant politinių kalinių deportavimo vidutiniškai tarp dviejų ir trijų tūkstančių kas menuo. Šios "operacijos" įvyko šiais laikotarpiais: (1) 1941 m. birželio 14-21; (2) 1945 m. rugpiutų; (3) 1946 m. vasario 16; (4) 1947 m. gruodžio 19; (5) 1948 m. gegužės 22; (6) 1949 m. kovo 24-27; ir (7) 1949 m. birželį. Pati stambiausia masinė "operacija" buvo atlikta 1948 m. gegužės 22 d., kai p viena diena buvo ištremta daugiau kaip 100.000 lietuvių. Yra nustatyta kad pradedant 1948 m. moterų, vaikų ir kudiškai sudaro didžiulius aukų. Saugumo sumetimais daugumas vyrų niega ne namie.

Nearsakomo žiaurumai lydojo kiekvieną šių "operacijų", ir daugelį paskirų incidentų yra cituojami liudytojų pranešimuose. Be to, nuo 1948 m. gegužės men. rusai reikalauja, kad trentiniai pasirašytų pareiškimus, jog jie "savanoriškai" persikelia į Rusiją, ieškoti "saugesnio" gyvenimo, "laisvo nuo banditų teroro". Keli šimtai žmonių, kurie pasirašė tokius pareiškimus, buvo apgyvendinti šeimomis tarp totorių ir tt., palyginti laisvesnėse sąlygose. Atsisakiusieji tokius pareiškimus pasirašyti, yra pavieniai išblaškomi ir verčiami dirbti sunkius darbus kasyklose ir miškuose. Asmenys, laikomi "pavojingiausiais", yra siunčiami į tam tikras ekstremizacijos stovyklas šiaurėje. Trin patikrintais atvejais MVD kartais aplaisto stovyklas kerosinu ir naktį jas padegė.

1945-1948 metų laikotarpy lietuvians buvo leidžiama maisto siuntiniais pagelbeti savo artimuosius trentyje. Tačiau 1948 m. rusai



nustate naują režimą, sugalvotą mirtingumui pagreitinti vergų darbo stovyklose: (a) vidaus tarifai maisto siuntiniams keliaropai padidinti, (b) siuntinių kiekių smarkiai sumažintas, reikalaujant, kad siuntėjas pristatytų valžiai po vieną centnerį grūdų už kiekvieną savo siunčiamą siuntinį, (c) pagreitinotas priverstinio kolektyvinimo tempas atėmė iš ukiniukų visas jų taupomasis ir paverstė elgetomis jie nebepajėgia gelbėti savo artimųjų trenityje.

Galutinė genocido priemonė reiškiasi paspartintu rusų ir azijat kolonizavimu. Pirmiausia gyventojai buvo pašalinti iš Lietuvos ir Latvijos pajurio. Vakarinės Lietuvos sritys daugiausia nukentėjo 1948 m., gi pietinės ir rytinės pasienio sritys daugiausia nukentėjo 1948-1949 m. Šiuo metu lietuviai besudaro vos 30% mažumą Vilniaus ir Kauno miestuose. 1948 m. "rinkimuose" trečdali kandidātų (partijos narių ir "nepartinių" komunistų "bloko") sudarė svetimsčiai rusai. Prieš pat balsavimus iš "broliškų" respublikų buvo prigabenta kariuomenės dalinių nuo 15 ligi 30 karių į kiekvieną kaimą. Nežinurint to, vos tarp 7 ir 10% lietuvių balsavo provincijos vietovėse. Rusai už tai atkorsijo didžiaja 1948 m. gegužės 22 d. "operacija". Po 1949 m. vasaros mėn. "Liaudies Teismų Rinkimų" seke kitos "operacijos" ir paspartinta kolektyvizacija.

Žmonių nuotaikas skaudžiai veikia faktas, kad MGB-MVD naudoja Amerikos gamybos sunkvežimius ir geležinkelio vagonus trenitinams pervežti. Rusai sėmningai naudoja Amerikoje gamintas transporto priemones trenitinams deportuoti, kad numušus gyventojų nuotaikas, sudarant įspūdį, jog kraštas "išlaisvintas" Amerikai sutinkant.

Šių faktų akivaizdoje mes prašome Jungtinių Valstybių Vyriausybės intis neatiidėliotinu veiksmu, kad išgelbėjus Pabaltijo tautas nuo vietiško sunaikinimo. Mesemai pareikšta Amerikos iniciatyva reikalaujame, kad žmogaus teisų nuostatai taikos sutartyse su buvusio priešo kraštais būtų bent dalinai gerbiami, nuspaūrsina. Tačiau bukle "neutralliuose" Lietuvos, Latvijos ir Estijos kraštuose yra nepalyginamai blogesne, kaip Vengrijoje, Rumunijoje ar Bulgarijoje. Šiai šaliai ir kitoms Vakarų Valstybėms tylint, Sovietų Sąjunga kasdien vykdo Rusų Vokiečių agresijos sąprokslo nekaltų aukų baudiną.

Kaip iniciatore ir pasirašytoja pakto užkirsti genocidą ir užbausti, Jungtinių Valstybių Vyriausybė prisiėmė prievoles apsaugoti mažumas nuo sunaikinimo. Kaip nugalėtoja valstybė, ji turi teisę ir pareigą reikalauti, kad 1939 m. rugpjūčio ir rugsėjo mėnesių Ribentropo - Molotovo dalybų skriauda būtų atitaisyta.

Todel mes turime garbes Tautos svarstymui patiekti:

1. Kad Jungtinių Valstybių Vyriausybė oficialiai ir viešai pasmerktų Rusijos užsimotą Pabaltijo tautų naikinimą, lygiai taip, kaip ši Vyriausybė jau yra pasmerkusi religinį persekiojimą ir žmogaus teisių pažeidimą buvusio priešo šalyse.
2. Kad Amerikos Delegracija Jungtinių Tautų Generalinei Asamblėjai, kuri susirinks kitą mėnesį, būtų instrukuota padaryti siulymą tarptautinėj plotnėj ištirti kaltinimus apie rusų vykdomą genocidą ne-rusiškose šalyse, iš kurių Ribentropo - Molotovo dalybos prievarta išpleše jų suverenumą ir savivaldą, ir
3. Kad Valstybės Departamentas patyrintų galimybę panaudoti Užsienų Ministerių Tarybą ir Jungtinių Tautų Organizaciją, kad greičiau atstacius Lietuvos, Latvijos ir Estijos suverenitetus, remiantis Atlanto Charterio ir Jungtinių Tautų Charterio desniais.

Su pagarba

Leonardas Šimutis  
Pirmininkas

Dr. Pijus Grigaitis  
Sekretorius

-:-:-

#### Lietuvių Dailės Paroda New Yorke

Tuometinis žiniomis, Lietuvių Dailės Paroda New Yorke tikrai bus atidaryta spalio mėnesį. Visi paruošiamieji darbai jau baigiami. Savime aišku, kad tokios parodos suorganizavimas reikalauja nemažai energijos, triuso ir lešų. Parodos rengėjai daro viską, kad pirmas



toks platus lietuvių meninis pasirodymas Amerikoje būtų vertas ilgo prisiminimo. Mat, Dailės Paroda reiškia ne vien lietuvių dailininkų kūrbinio pajėgumo iškeitimą, bet ir priminimą tiek lietuvių, tiek ir kitataučių visuomenei, kad lietuvių tautos gyvybė yra gabi ir turi pagrįdą išsilaikyti. Šia prasme Lietuvių Dailės Paroda yra reikšminga dalis mūsų bendros kovos už Lietuvos nepriklausomybės atgaviną.

Parodos rengėjai yra nusistatę parodoje duoti lankytojams kasdi lietuviškos kultūros programą, kuria sudarys lietuvių dainos, Lietuvos gyvenimo paveikslai bei tautiniai šokiai. Tuo būdu parodos lankytojai turės galimybių susipažinti ne tik su lietuvių dailininkų meniniais sugebėjimais, bet ir su Lietuvos kultūros gyvenimu, su jos nelaine ir su visų lietuvių pasiryžimu dalyvauti bendroje kovoje už žmogaus ir tautų pilną laisvę.

("Vienybė" nr 35 iš 2/9 - 49)

---:--

### Vykdomosios Tarybos Sudėtis

Rugpjūčio mėn. Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas svarste persitvarkymo klausimą. Emigraciniai ir finansiniai reikalai vertė griežti susiglaudimino. Kadangi Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas nutarė pasilikti Europoje, buvo labai svarbu į vadovaujančius Lietuvos laisvinimo kovai organus įtraukti pačius pajėgiausius ir tinkamiausius žmones, kurie būtų pasiryžę visą laiką likti Europoje.

Iki šiol VLIKą sudarė 10 politinių partijų ir rezistencinių sąjungų atstovai, kuriems pirmininkavo prof. prel. Mykolas Krupavičius o į Vykdomąją Tarybą įėjo 6 asmenys, vadovaujami Vaclovo Sidzikausko.

Dabar nutarta Vykdomąją Tarybą palikti iš 5 asmenų, taipgi steigiantis, kad ją galimai daugiau sudarytų VLIKo nariai. Nutarta palikti tik vieną pirmininką, kuris vadovautų ir Vyriausiam Lietuvos Išlaisvinimo Komitetui ir Vykdomajai Tarybai.

Naujuoju Vyriausio Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto ir Vykdomosios Tarybos pirmininku išrinktas Krikščionių Demokratų partijos atstovas prof. prel. Mykolas Krupavičius.

Į Vykdomąją Tarybą įeina: prof. J. Brazaitis, kaip užsieny reikalų tvarkytojas, (Lietuvių Fronto atstovas), agronomas žurnalistas B. Gaidžiūnas kaip informacijos tarnybos valdytojas (Tautininkų atstovas), prof. J. Kaminskas kaip krašto ūkio atstatymo reikalų tvarkytojas (Socialdemokratų atstovas), ir Bačiulis kaip finansų tvarkytojas (Valstiečių-Liaudininkų atstovas).

Į Vykdomąją Tarybą įėjo tik didžiųjų partijų atstovai. Didžiosios partijos sutarė, kad jos nekels tokių klausimų, kurie sunkintų grupių bendradarbiavimą.

VLIKo nariai lieka garbės tarnyboje. VLIKo struktūra nepasikeičia.

("Draugas" nr 196 iš 22/8-49)

---:--

### Laiškas iš Kanados

Mieli tautiečiai, saule pas jus, tur but, ta pati, kaip ir pas mus, bet ką ji dienos kelionėje pamato, tai devynių jaučių odos neužtektų viską surašyti.

Pirmiausia, oras. Na, vasara buvo karšta, nera ko girtis. Ukininkams apdėge javai, o besinaudantiems oda. Atrodo, kaip arabai.

Po oro, aišku, seka politika. Čia ir karšta ir dega, mat Kanados Lietuvių Taryba ir Kanados Lietuvių Sąjunga tarpusavyje veda visai ne šaltą karą.

Dabar dipukai. Jau Kanadoje 9.000. Keli jau po kryžiais atsigule, bet didžioji dauguma gyva, kruta ir kapstosi kaip skruozdes. Ne mažas burelis statosi ar jau pasistatė visai ne sananotas bakužes. O tų vedybų, tai kas savaite po keleta. Jei kitą metą tiek pat krikštynų bus, tai lietuviai Kanadoje niekad neišnyks.

Organizacinis darbas verda. Dygsta parapijos, chorai, skautai, akademijos, inžinierių draugijos, šokejų grupės ir sportininkai. Šnarkiausia veikia sveikininkai. Kur tik eisi, visur jų rasi, visur skamba jų šukis: "sveiks, sveiks". Lietuviai bene sveikiausia tauta pasaulyje ir Kanados valdžia todėl neduoda leidimo atvykusiems daktarams dipukams praktikuoti. Sako, geriau plytas klokite.



Montrealio dainininkos sesutos Ivaškevičiutės net dainą sukūrė: "Oi tai laikai, tai laikai, geria mados ir vaikiai".

Mūsų sportininkai tiesiog dangų raižo. Žymaus Mc-Gill universitete krepšininkai bijo musiškių kaip ugnies, o šėkmatininkai (žalys Montrealyje, Vaitonis - Toronte) stipriausius karalius karališkai paguldo.

Rugsejo menesyje Toronte Kanados žėnes ukiō parodoje Tamošaitienė ruošia tautinio meno parodėlę, kuri, tikėsiu, pavyks.

Beje, pavasarį susiorganizavusi rašytojų draugija pametė plunksną. Radusieji prašomi gražinti.

Dede Putrimas

-:-:-

### Lietuvių - Estų Pasitarimai

Buv. Estų prezidentas ir paskutinis Estijos pasiuntinys Maskvoje August Reis nesenai aplankė Romą, noredamas pasinatyti su Lietuvos diplomatijos šefu ministriu Stasiu Lozoraičiu. Dabar švedų laikraštis "Stockholms-Tidningen" estams skirtame puslapyje išspausdino interviu su ministriu Augustu Rei. Laikraštis, tarp kitko, rašo:

- Labai ilgą ir išsamų pasikalbėjimą ministris Rei turėjo Romoje su buv. Lietuvos užsienio reikalų ministriu Stasiu Lozoraičiu. Ministeris Lozoraitis gyvena Romoje nuo antrojo pasaulinio karo pradžios, kur jis buvo paskirtas pasiuntiniu. Lietuvos valdžios patvarkymu, nuo 1940 m. birželio mėnesio visos Lietuvos atstovybės užsienyje yra pavestos jam tvarkyti ir valdyti. Pasikeitina mintimis su šiuo giliai protingu ir patyrusiu valstybės vyrų ministriu Rei skaito labai reikšmingu įvykiu kovoje už Pabaltės tautų teises. Pasitarimas padėjo išsiaiškinti visą eilę svarbių klausimų, - baigia laikraštis.

("Vienybė" nr 35 iš 2/9-49)

-:-:-

### Lietuviai Britų Zonoje Vokietijoje

1949 m. birželio 1 d. Britų zonoje buvo 11.311 lietuvių: 9.577 DP stovyklose ir 1.734 už stovyklų ribų su DP teisėmis. Be to, tą dieną buvo 1.324 lietuviai tranzitinėse stovyklose, pakeliui į emigraciją.

1949 m. gegužės mėnesį iš Britų zonos emigravo 609 lietuviai: į Argentiją - 1, į Australiją - 210, į Braziliją - 17, į Kanadą - 82, į Kolumbiją - 5, į Maroką - 6, į Naująją Zelandiją - 116, į Angliją - 2, ir į JAV - 170.

Per 1949 m. pirmuosius penkis mėnesius iš Britų zonos emigravo 1.917 lietuvių: į Angliją - 25, į Australiją - 868, į Argentiją - 1, į Belgiją - 2, į Braziliją - 80, į Kanadą - 596, į Kolumbiją - 5, į Maroką - 11, į Naująją Zelandiją - 116, į Prancūziją - 22 ir į JAV - 191.

1949 m. gegužės mėnesį iš Britų zonos repatriavo 6 lietuviai. Iki 1949 m. gegužės 1 d. IRO skryningo komisijos Britų zonoje apklausinėjo 15.489 lietuvių, gyvenančių DP stovyklose, ir 2.451 už stovyklų ribų. IRO globali priimtinių rasta: stovyklose - 14.770 asmenų, laisvai gyvenančių - 1.692 asm.

("Naujienos" nr 208 iš 3/9-49)

-:-:-

### Emigracija iš Vokietijos į JAV Rugsejo Mėnesį

Trentinių globa užimtose humanitarinėse įstaigose JAV gavo iš Frankfurtų telegramą, kad ten ruošiamasi per rugsejo mėnesį išgabenti rekordinį trentinių skaičių.

Trisdešimt transportų atgabens 31.000 trentinių. Ši žinia sukelia suprantamą susirūpinimą ir tuojaus pradėta ruošti tuos transportus priimti. Didžiausias rūpestis - tuos trentinius apgyvendinti. Trentinių globos įstaigos nusistačiusios kviesti sąvarorius darbininkus, nes esamo personalo aiškiai nepakanka. Šis menas tokioms įstaigoms kaip NCWC bus sunkiausias. Maža to, kad reikia daug žmonių prieplau-



kose ir geležinkelijų stotyse trenčiniams padėti, bet svarbiau surast jiems nors laikinus butus. Kai kurios tautos iš anksto ruošia butų ir kambarių atsargas, kad atvykę trenčiniai nepasilikytų gatvėje.

Lig. šiol, kaip žinoma, vidutiniškai kas savaitę atvykdavo 2-3 transportai. Ir tai dažnai būdavo sunkumų su trenčinių įkurdinimu. Kai transportai atvyks kasdien, darbas žymiai pasunkės.

("Vienybe" nr 34 iš 26/8-49)

---:-

### Lietuviai D. Britanijoje

Šionis dienosis D. Britanijoje gyveną lietuviai turejo dvi reikingas sukaktis. Viena, tai liepos 2 d. sukako 2 metai nuo D. Britanijos Lietuvių Sąjungos įsteigimo ir, antra, liepos 1 d. lietuvių savaitraštis "Britanijos Lietuvis" išleido savo 100 numerį.

DBLS apjunge didelę dalį tautiečių lietuviškan darbu ir jai pavyko į vieną organizacinį vienetą suburti lietuvių, nežiurint kokio jie būtų politinių bei religinių įsitikinimų.

Vienas ryškesniųjų DBLS nuveiktų darbų yra kaip tik "Britanijos Lietuvio" suorganizavimas ir leidimas. 100-jo numerio proga redaktorius A. J. Kaulenas pristato skaitytojams ir artimuosius bendradarbius kurie, grįžę po sunkaus dienos darbo žmonės, trumpindami savo poilsį, talkininkavo, kad laikraštis gautų tobulėti. Štai tie artinieji bendradarbiai: M. Bajorinas, K. Baronas, Br. Daubaras, J. Dedinas, V. Izbiokas, A. Kirkilionis, kun. J. Kuznickis, St. Kuznickis, J. L. Makys, F. Neveravičius, J. Vilčinskas, R. Spalis, kun. J. Steponaitis, V. Steponavičius, M. Šilkaitis ir kt.

("Vienybe" nr 33 iš 19/8-49)

---:-

### Lietuviai Pasaulyje

Anglija - Čia gyveną lietuviai rašytojai įsteigė Lietuvių Žurnalistų Sąjungos skyrių. Skyriaus valdybą išrinkti: pirm. - K. Obolenas, sekr. - F. Neveravičius, išd. - S. Kuznickis.

Argentina - Buenos-Aires įsikūrė Pasaulio Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjungos argentinios skyrius.  
- Buv. Lietuvos krašto apsaugos ministeris generolas Teodoras Daukantas, Argentinos vyriausybės kviečiamas nesenai atvyko iš Vokietijos į Argentiną. Trentyje generolas uoliai dalyvavo lietuvių kulturiniame gyvenime, lektoriaudamas pabaltiečių jurininkų mokykloje Flensburge, talkininkaudamas lietuvių spaudai ir dirbdamas su lietuvišais skautais.  
- Argentinoje yra apie 40.000 lietuvių.

Brazilija - Lietuvių Sąjunga Brazilijoje išlaiko dvi pradžios mokyklas. Prie vienos jų veikia mokyklos remėjų būrelis. Abiejose mokyklose dirba trys brazilos mokytojos ir 2 lietuviai mokytojai. Pastarieji moko lietuvių kalbą vaikais, baigę mokyklą pradžios mokyklą, turi lygias teises su vaikais, baigusiais brazilų valdines pradžios mokyklas.  
- Brazilijoje šiuo metu yra apie 60.000 lietuvių.

Kanada - Inž. Leonas Stankus išrado nedegamus dažus. Šiuo išradimu susidomėjo visos draudimo bendrovės. Užpatentavęs išradimą, Kanadoje bus pradėta masine šių dažų gamyba. Kanados spauda pranašauja perversmą visoje dažų gamybos pramonėje.  
- Montrealyje McGill universitete studijuoja trys lietuvaitės: K. Lukošius, E. Narbutaitė ir dr. Sidlauskaitė. Tame pačiame universitete profesorinauja lietuvis dr. Povilainis ir dr. Josiukas.  
- Mokslinį darbą Kanadoje dirba dar prof. Povilaitis ir dr. Senikas.



- Filologas prof. Juozas Rinavičius, dėstąs rusų kalba "University of British Columbia, Vancouver, B.C." yra išrinktas Slavų ir Rytų Europos Kalbų Mokytojų Draugijo pirmininku Kanadoje.
- Ottawa universiteto Pietų ir Rytų Europos Tyrinėjimų Institute lenkų literatūros istoriją ir kritiką dėsto (prancūziškai, angliškai ir lenkiškai) Jadvyga Jurksas, kuri anksčiau dėsto lenkų literatūrą Briuselio universiteto Belgijoje.

Prancūzija - Prancūzijos filmų žurnalai beveik kiekviename numeryje plačiai rašo apie naują pasaulinio mato kino žvaigždę - lietuvių Jokubą Šerną, gyvenantį Paryžiuje. Jo tėvas yra Jokubas Šernas, dirbęs tautinį darbą kartu su Ant. Smetona ir pasirašęs Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo aktą 1918 m. vasario 16 d. - Jokubas Šernas prancūzų kino aktorių tarpe neturi sau konkurentų.

- JAV - Visą eilę lietuvių profesorių dėsto Jungtinių Amerikos Valstybių aukštosiose mokyklose ir universitetuose, k.a.: Vincas Kreve-Mickevičius, plk. Kazys Grinius, dr. Juozas Pajaujis, dr. A. Trinakas ir Jadvyga Tubelienė - dėsto rusų ir lenkų literatūrą, Antanas Salys, Alf Sennas, Antanas Kučas, Antanas Vaičiulaitis - dėsto vokiečių ir prancūzų kalbas. New Yorke Fordham universitete, be prof. Kosto Račkausko, dėsto du jautūs amerikiečiai-lietuviai: prof. dr. J. Kubis - dėsto psichologiją ir prof. dr. E. Vitkus - dėsto botaniką ir bakteriologiją.
- "Vienybė" praneša, kad Lietuvos diplomatinio korpuso šefas ministeris Stasys Lozoraitis atvyksta į Vašingtoną, kur turi įvykti Lietuvos diplomatinio pareigūnų pasitarimas, kuriame bus svarstomas Jungtinėse Valstybėse užsaldytų fondų klausimas. Ministeris Lozoraitis taip pat dalyvaus Lietuvių pailės Parodos atidaryme New Yorke.

-:-:-

### Svedijoje

- Stockholmas - Rugsejo 11 d. LDS Stockholmo Skyriaus Valdyba suruošė Sv. Birgitos Bibliotekos patalpose rugsejo 8-ios minėjimą. Skyriaus Valdybos sekretorius p. inž. Iz. Mališka, apibūdinęs rugsejo 8-ios reikšmę, pranešė apie Skyriaus Valdybos persitvarkymą ir veiklos sąlygas. Centro Valdybos pirmininkas p. V. Staneika savo žodyje kvietė tautiečius suglaudinti praradėjusias gretas ir paremti LDS pastangas burti tautiečius vienon šeimon. Susirinkusieji turėjo progos prie kavutės jaukioje nuotakoje pasikalbėti ir pasidalinti mintimis.
- Rugsejo 8-ios proga švedų laikraštis "Svenska Dagbladet" (nr 242 iš 8/9-49) išleido straisnį, pavadintą "Lietuviai pagerbia ištrentuosius tautiečius", kuriame paduodama: "Rugsejo 8-ji buvo laisvoje Lietuvoje iškilmingai švenčiama kaip istorinės sukausties diena. Šiandien šią dieną pasaulio lietuviai skiria ištrentųjų Sovietų Rusijon arba žuvusių pasipriešinimo sąjudyje tautiečių atminimui. Lietuvos telegramų agentūra ELTA paskelbė pranešimą apie paskiausius trenimus ir ištrentųjų gyvenimo sąlygas Sovietų mūkuose ir kasyklose. Per abi okupacijas iki šiol įvykdyta septyni masiniai trenimai, du paskiriami šių netų kovo ir birželio mėn. Didžiausias trenimas pravestas 1948 m. gegužės 22 d.; kai virš 100.000 lietuvių - iš jų 70 procentų moterų, senelių ir vaikų buvo ištrenti į Sovietus amerikoniškuose sunkvežimiuose geležink. vagonuose. Dideliam skaičiui vyrų pavyko pasprukti ir prisijungti prie pasipriešinimo sąjudžio. Šių netų trenimai daugiausiai paliete miestų gyventojų tarpe daug žydų".

-:-:-



Hallstahammar - LDS Hallstahammars Skyrius rugsejo 10 d. suruoše rugsejo 8-ios minejiną. Gražus būrelis vietos lietuvių ir atvykęs svečiai: iš Stockholmo - LDS Centro Valdybos sekretorius p. J. Pajaujis ir išdininkas p. Pr. Duda, iš Västerås - p. inž. J. Kriaučiūnas, susirinkę pas ponus Gulbinus, jaučioje nuotaikoje gražiai paminejo rugsejo 8-ją ir atsisveikino su LDS Hallstahammars Skyriaus Valdybos pirmininku p. P. Čalnariu, kuris išsikelia iš Hallstahammars į Skarą. Minejimo ir atsisveikinimo pobuvio metu buvo pasakyta keletas gražių ir nuoširdžių kalbų.

-:-:-

### LDS Centro Valdybos pranešimai

#### I

LDS Centro Valdyba nuoširdžiai dekoja visiems atsiuntusiems žinias kartotekai. Bet dar yra gražus būrelis lietuvių Švedijoje, kurie į mūsų kvietimą neatsiliepė. Dar kartą kreipiames į juos ir prašome atsilipti ir atsiųsti žinias. Jei kas turi abejonių, ar suteiktos žinios nėra prieinamos kam nors iš šalies, tai tokios abejones neturi pagrindo. Suteiktos žinios ir kartoteka yra laikomos saugiai. Tik visų lietuvių bendromis pastangomis galėsime turėti pilną ir patikimą kartoteką.

Nepamirškite, kad pakeitus adresą, naują adresą reikia kiek galint greičiau pranešti kartotekai.

#### II

"Fragiedrulliu" sekantis numeris išeis spalio mėn. Skaitytojai, kurie dar neatsiuntė prenumeratą, maloniai prašomi paskubinti jos prisiuntimą. "Fragiedrulliu" prenumerata - 10 kronų metais.

#### III

LDS Centro Valdybos adresas: Litauiska Föreningen i Sverige, Hantverkargatan 59, 2 tr., Stockholm, telefonas 53 01 58.

-:-:-